

«Աղբեջանը ոչ մի զիջման չի գնա», հայտարարում է Մաֆար Աբիելը

Աղբեջանի դաշտայնության նախարար Մաֆար Աբիելը հայտարարել է, որ իր երկիրը «ոչ մի զիջման չի գնա իր տարածային ամբողջականության ապահովման հարցում»։ «Եթե Հայաստանը շարունակի ձգձգել խաղաղ ժամադարի միջոցառումը, Աղբեջանը կստանա իր իրավունքները և ամեն գնով կազատի հողերը: Հայաստանը ղեկավարում է իր սեփական իրավունքները, անել է Աբիելը: Եստե՛նի դաշտայնության ուժերի համաձայնագրի գնումը: Այս Լազարյանի հետ ինձ չկա որևէ բան: Բավական է կայացնել հանդիմանը, հաղորդում է «Առյուծ» թերթը»:

Մենք բոլորս գալիս ենք մանկությունից ու գնում ...

Մանկությունը իրավամբ կարելի է համեմատել մի կախարհական սնունդի հետ, որտեղ անհասնում սեր կա, անտրուստ մտություն, անպարտապահ անկեղծություն ու անսահման ազնվություն: Կամայականաց չափահասության շեմն անցնողը հեռանում է այդ սնունդից, նետում այն ձեռնախոնքի և զբնվում այն անզուգական հասկանալիներից, որ մարդուն իրավամբ հրեզակ ոլորտի միջոցով էրկրի վրա:

Ու մարդունը կորցնում մարդկանք աղտոտում են աշխարհը անազնվորությամբ, վրեժխնդրությամբ ու չարությամբ, նենգախոսությամբ ու սուղ, անբարյացակամությամբ ու անասվածությամբ: Այն, ինչ անում են մեծահասակներից ցածրը, գուցե արժանի խաղ է միմյանց համար (իրենց ընտրությունն է), բայց գալալիս այն է, որ մենք համայն ճակատագրով վազ ենք վերաբերվում մանուկներին:

Վերահասարկելու շնորհիվ սեր ու զրեթ կիսաստված լինելու հնարավորություն է տալիս մայրացան ու հայրացան մարդուն, որի սեռական դասակարգումը հասկանալիս վերահասարկելու ծրագրով է նախախնամված: Բայց ասվածային ամենբանային այլաբանությունն էլ է եղել ու ծնել փոխարինել արհեստական ընդհանրամար, գուրգուրել՝ նակնեմուն խաղով, երեխային համով դաստնովը դարձել է ցուցադրական առեսուր՝ առավել հոգուս իրեն, քան՝ երեխային:

Սեպտեմբերի 28-ին Մաֆար Աբիելը հայտարարել է, որ Աղբեջանը «ոչ մի զիջման չի գնա»:

Դաճակահար Նարե Արղամանյանն արժանացավ Մոսկվայի Մեծ մրցանակին

Երկ հրաշալի լուր ստացան Կազանից՝ հայաստանցի 19-ամյա դաճակահարուհի Նարե Արղամանյանն արժանացել է Մոսկվայի միջազգային մրցույթի առաջին դասի մեդալին («Գրանդ Պրի») կոչմանը: 23 մասնակիցների մեջ, որոնց շարքում էին դաճակահարներ՝ Ռուսաստանից, Մ. Լաիանցից, Կանադայից, Ճապոնիայից և այլ երկրներից, Նարե, ինչպես գրում է կանադական հայտնի The Gazette թերթը, դիտարկվել է արժանացել այդ մրցանակին երկու 30.000 դոլարի դիմաց: Բոլոր մրցակիցներից ամենաբարձր «Նարե» համարակարգը Նարեին դաճակահարուհի էր և ժամ-Մարի Չեյունիի ղեկավարած

Մեծբրդից Նարե Արղամանյանը նվազագույնով ճակատագրի էր ճակատագրում: Դաճակահարուհի Նարեին մրցույթի մեջ մտնելու անդամներին, թե ունենալու էին: Գրեցին, որ Նարե Արղամանյանը «նոր անուններ» հայաստանյան հայտնի խմբի սաներից էր, վերջին տարիներին իր արվեստը կատարելագործում էր Վիեննայում, հայտնի վարձատրերի մեջ: Երկու մրցանակին հիացել են միանգամից երկու դաճակահարներ՝ Ալեքսանդր Մուսուկանցի՝ Ռուսաստանից և Մասաթա Տախրան՝ Ճապոնիայից: Երրորդ մրցանակ չի ստացել:

Նավել է սլավոնական գրի եւ մշակույթի տոնը

Մայիսի երկուրդ կեսին Ռուսաստանում լայնորեն նշվել է սլավոնական գրի և մշակույթի տոնը: Երկրի եւ ուղղափառ աբխազի բոլոր տարածքներում ու եկեղեցիներում նշվել է խոսքի խոսքով հիշատակվել են սլավոնական գրության հիմնադիրներ Կիրիլ և Մեթոդիի անունները: Նրանց ջանքերի շնորհիվ սլավոնական ժողովուրդները կարողացան հաղորդակցվել համաշխարհային քաղաքացիությանն ու մշակույթին: Մայիսի 24-ին Կրեմլի Կերպուրման սամարան սեղի է ունեցել սուրբ դասարագ, աղա՛ խաչակիր Շր ղեռի Սլավոնական հրատարակ: Մայիսի 26-ին Մոսկվայի Ջիսսու Փրկչի սամարան սեղի է ունեցել սլավոնական արվեստի փառատոնի տոնահանդեսը, որին մասնակցել են Ռուսաստանի, Աբխազի, Ալվե-ճիայի, Գերմանիայի և Խորվաթիայի արվեստի գործիչներ: Սլավոնական մշակույթի մշակման և զարգացման գործում ներդրած մեծ ավանդի համար Կիրիլի և Մեթոդիի անվան միջազգային մրցանակներ են շնորհվել մի քանի անգամ, այդ թվում՝ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի բարի կամի դեպքում, Համաշխարհային հայկական կոնգրեսի և Ռուսաստանի հայերի միության նախագահ Արա Արաբաբյանի Աբխազի մրցանակներով: Իսկ նախորդին Կրեմլի Կերպուրման սամարան Մոսկվայի և համայն Ռուսիոյի դասարագ Ալեքսի Բ-Ս Ս. Աբխազի Ռադոնոստուկու շահա՛ն էր հանձնել Արա Աբխաբաբյանին: Պ. Բ.

ԵԱՀԿ/ԺՏՄԻԳ-ը հրատարակել է ընտրությունների վերաբերյալ վերջնական զեկույցը

«Թեև 2008-ի նախագահական ընտրությունները հիմնականում համապատասխանել էին ԵԱՀԿ դաճակահարություններին և միջազգային չափանիշներին նախընտրական և իշխանության օրհանում, լուրջ մարտահրավերներ չի հայտնվում որևէ դաճակահարությունների առկայության մասնավորապես ընտրության օրհանից հետո», նշված է զեկույցում: «Այն ցուցաբերեց անբավարար հարգում ժողովրդավարական ընտրությունների հիմնական չափանիշների նկատմամբ և արժեզրեց ամբողջ ընտրական գործընթացը: Հասկանալի է մայիսի հավաքի գործընթացում ի հայտ եկած թափանցիկության և հավանականության թերություններ, իսկ քողարկման գործընթացները լիարժեք արդյունավետ չէին»:

Չեկույցը գնահատում է ընտրական գործընթացները ԵԱՀԿ դաճակահարությունների, այլ միջազգային չափանիշների և ազգային օրենսդրության համապատասխանության սեռանկյունից: «Հայաստանում առկա են հիմնական իրավական հիմքեր՝ ժողովրդավարական ընտրություններ անցկացնելու համար. մեր զեկույցում առանձնացված թերությունները ծագում են արևա օրհանների և կանոնների արդյունավետ և անկողմնակա գործադրման վճարական համակարգի թափանցիկության, հավելել է ԺՏՄԻԳ-ի սեփական Ջիսսու Փրկչից: «Հայաստանի ընտրական համակարգը թափանցիկ է ոչ այնքան հեռավոր տեղից, որտեղ կան իրավական բարեփոխումներ, որան իրական հանձնառություն իրականությունների կողմից՝ բոլոր մասնակցներով»: Չեկույցը ներկայացնում է կոնկրետ առաջարկություններ Հայաստանում ընտրական համակարգի բարեփոխման ուղղությամբ՝ ներառյալ ընտրական գործընթացներում հասարակական վստահության թափանցիկ և կարգավոր միջոցառումներ, բոլոր հարաբերությունների ապահովելու ուժի գործադրումից և անաբեկումից զերե իշխանություն և հասարակական սահմանազանում թափանցիկ կառուցվածքի և իշխող հարաբերական կառուցվածքի միջոցով:

Սեֆիլյանին հրավիրում են

Ժրայր Սեֆիլյանի և Կարգան Մախաթյանի զորակցության կոմիտեի հաղորդագրություն է տարածել, որտեղ ասված է. «Երբ հայտնի դարձավ, որ ժրայր Սեֆիլյանը հավանաբար արտաքին Հայաստանից, սխտանախառն արքայազն զորքախմբից, ոչ միայն Լիբանանից, այլև Կանադայից, Ֆրանսիայից, ԱՄՆ-ից, Կիոտոյից, Ավստրալիայից և Նյու-Յիքի Ռուսաստանից ստացվում են բազմաթիվ էլեկտրոնային նամակներ և հեռախոսազանգեր: Գրեթե բոլոր դեղերում մարդիկ իրենց հարգում են հրավիրում հայտնի հրամանատարի և ազգային գործիչի՝ զեկույցի հայրության հետ հանդիման: Առանձին դեղերում Սեֆիլյանին նաև հրավիրում են ժամանակավոր բնակության խոստանալով օտանդանից: Մյուսամենայնիվ, ժրայրի և նրա ազակիցների նախադասությունը հանցագործ վարչախմբի՝ Սեֆիլյանի արտաքին ծրագրի ծախսերը է: Մասցվող նոր տեղեկությունները հաստատում են, որ վերջինս շարունակում է մնալ ուժի մեջ, հակառակ, որ Կարգանյանը դաճակահարություն է վերադարձել հայցադիմումը: Պատճառն այն է, որ ոստիկանները մոռացել էին նշել հայցվորի անունը: Օրենս ստացվում է, որ ուղղված հայցադիմումը նորից կվերադարձվի դասարանին: Հետևաբար առայժմ հիմքեր վան կապակցելու, թե ուժի մեջ, գոնե այս անգամ, որտեղ է ներթափվել օրենքի, և անհրաժեշտ է շարունակել բողոքի գործողությունները»:

«Հայրուստագարդի» 72,16%-ը թափանցում է «Գազդրոմին»

«Հայրուստագարդի» կանոնադրական կառույցի ավելացել է և ներկայումս կազմում է ավելի քան 278 մլրդ դրամ (մոտ 903 մլն ԱՄՆ դոլար), որը բաժանված է 55 մլն 314 հազար 992 սովորական անվանական բաժնեմասերի՝ յուրաքանչյուրը 5 մլն 026,5 հազար դրամ անվանական արժեքով: Ինչպես «Առյուծ» թերթից հայտնի է ընկերության մամուլի ծառայությունից, «Հայրուստագարդի» կանոնադրական կառույցի 72,16%-ը թափանցում է «Գազդրոմին», 22,78%-ը՝ 77 էներգետիկայի նախարարությանը և 5,06%-ը՝ «Իսեռա» ռուսաստանյան ընկերությանը:

Թեառուր յաղթանակը Լառնաբայի ափին Կիպրոսի նախագահ Խոսիսթոֆիասը կատարել յուշակոթողին բացումը

28 մայիս, 2008-ի երեկոյան ժամը 6.30-ին Լառնաբայի հին նախահնդկախի մոտին (Մարինա) հանդիսառ բացումը կատարեցա՝ հայ զարդակագետներ և Մեծ եղծնի նախահնդկախի ի յիշատակ կառուցած յուշակոթողին, ձեռամբ Կիպրոսի Հանրապետության նախագահ Դիմիտրիս Խոսիսթոֆիասի:

Աղյուր, Ցեղասպանության և Կիպրոսի արձե՛ստ է, հայ բազմահազար զարդակագետներ, քուրդներ և զարդակագետներ, իրենց փրկությունը կը գտնեն Կիպրոսի հիստորիկ միջոց այն վայրը, որ այսօր կառուցված է յուշակոթող: Յուշակոթողը մայրաքաղաքում էր արժանահիշատակ Պեթրոս Գալայանյանի, որ իրագործեցա՛ն ընդհանրապես Կիպրոսի և Հայաստանի զոյգ թերություններու համագործակցության: Անոր ինդիանա է հանրաճանաչ ծառայություն Անկեղծ Տիմոթիոս, իրեն օգնական ունենալով Սիլվիոս Թառոն: Զանախազորներ է յուրաստանցի Եորդոս Կալախալյան:

Կորոն ունի 2,5 մետր բարձրություն, վերացական ոճով խորհրդանշելով Թեառուր յաղթանակը և ցեղասպան է նոնեհներու և եղծնիներու յուրակոթող: Պատանդանի գրանիթայ սալերը՝ արտաքին արձանագրությամբ ընծայած է Հայաստանի Հանրապետությունը:

Մանկաբարձ

Տայր եւ որդի Պարթեւ եւ Լեւոն Մարգարյանների ծառայությունը հայ բժշկագիտությանը

Տայր եւ որդի Պարթեւ եւ Լեւոն Մարգարյաններ, 1951 թ.

Երեւանի մոր եւ մանկան մանկաբարձության եւ զինվորական կենտրոնը հիմնվել է հետազոտության արհեստի: Կենտրոնի ստեղծման ժամանակահատվածում անմիջապես անցվել է Պարթեւ Մարգարյանի անվանը: Չայ գիտական մանկաբարձության հիմնադիրներից Պարթեւ Մարգարյանը իր տեսական աշխատություններով, ուսումնասիրություններով եւ լուսավորչական գործունեությամբ մեծ ազդեցություն է ունեցրել բժշկագիտության այս ոլորտի զարգացման մեջ: Նա հեղինակությամբ են առաջին անգամ հրատարակել մանկաբարձության եւ զինվորական կենտրոնի երկու ուսումնական ձեռնարկները («Մանկաբարձություն», «Գինեկոլոգիայի դասագիր»), որ մինչեւ վերջերս կրթության մեջ էին: Նա բժշկական ինստիտուտի սանիտարահիգիենիկ եւ բուժական ֆակուլտետի դեկան է եղել ընդ 10 տարի, 1943-45 թվականներին՝ առողջապահության փոխնախարար է: 1949-1973 թթ. Պարթեւ Մարգարյանը ղեկավարել է մանկաբարձության եւ զինվորական ինստիտուտը, ստեղծել դպրոց, ունեցել բազում հետազոտող, իր ղեկավարությամբ դասախոսել է 29 թեմատիկայով եւ 4 դոկտորական թեզ:

Տեղի առում են, որ երբ նա ներս էր մտնում, արդեն մի տեսակ թեթևություն էին զգում: Դեմ է եղել արհեստական վիժմանը, արորհին: Յուրախանքով կրոնը հետ առանձին գրուցել, բացատրել է, որ երեխան ասեվածեանի դարձել է եւ նա ենունընդ արգելել, ոչ ոք սրտը սրտանել մտի է: Շատ կանանց օրհնությանն է արժանացել, արհիներ անց ասեմ են սաել: «Աստված հոգին լուսավորի: Այս երեխան, որ կա, նա ընդհիվ է»:

Պարթեւ Մարգարյանի ախտաբանական հետազոտությունը է համարվել: Շամանական տեխնիկական սարակառուցների բացակայության փոխարինել է բժշկի ձեռքերի վարդապետությունը, անվերջ ախտաբանական: Չիվանդները առում են, որ նա երբեք չէր սխալվում: «Գիտերեղը հեռախոսը կողմին էր կրում. ծանր դեղերի ժամանակ համայն գալիս, ինքնաբերական ստան էին ցրվում»:

Մեծահամբավ գիտնական Վիկտոր Գանդարձյանի հետ Պարթեւ Մարգարյանը այն միակ հայ գիտնականն է, որի անունը սեղ է գտել 1968-ին Ֆիլադելֆիայի հասարակական ակադեմիայի «World who's who in Science» հոդվածում, որտեղ ընդգրկված են գիտության աշխարհի նշանավոր դեմքերը՝ մ. ք. ա. 2-րդ հազարամյակից մինչեւ մեր օրերը:

Տեղյակ փողոցի 50-ականներին կառուցված են երեք մեկի առաջին հարկում է Մարգարյանների բնակարանը՝ ժամանակին բնորոշ բնակարանային ժամանակակից ու արտաքին հարաբերակցով: Բժիշկների երող սերունդն է արդյուն այս անը: Պարթեւ Մարգարյանի որդին՝ Լեւոն Մարգարյանը շարունակել է հոր մասնագիտությունը, իսկ որդը՝ Ռուբեն Մարգարյանը ընդդիմացաբար ընդունել է Լեւոն Մարգարյանը մանկավարժ եւ, կլինիցիս, գիտությունների դոկտոր, դոկտոր: Գիտական գործունեությունը նա Լուսինե Գևորգյանի հետ է կապել, հասկալիս արդյունաբերական ձեռնարկություններում աշխատող կանանց ախտաբանության ուսումնասիրությանը: Առաջին անգամ դասախոսել է արտաքին բուժքննության մեթոդները կանանց սեռական օրգանների ֆունկցիայի վրա եւ մշակել է կանխարգելիչ միջոցներ: Երեւանի կառուցված գործառնում աշխատող կանանց առողջության ուսումնասիրությունները նաև հանգեցրել են մի շարք բացառությունների՝ կարգու-

կի արհեստների բացասական ազդեցությունների հետ կապված, ինչպես արգանդի թերզարգացումը՝ առասպալոր ծնունդների անխուսափելիությանը: Նա այս հետազոտությունները գործնականում չարտադրվեցին, ընթացիկ չստացան, մնացին թղթի վրա, հուրհուրային Միությունը չարտոնեց այս ուսումնասիրությունների տրամադրություն արժեքներով եւ, այն դարձրեց լուսավորչական հարցում, որ դրանից հետո կամ ոչիս գործարանը փակվեց, կամ արգելվեց կանանց աշխատել այնտեղ: Լեւոն Մարգարյանը ուսումնասիրել է նաև ուղեղի բնի արքեր բաժինների ազդեցությունը սեռական ֆունկցիաների վրա:

Պարթեւը՝ Բեյլան հայրիկին հիշում է որդես ծայրահեղ խոստովանեց բժշկի ու մարդու: «Երբեքն աս կոչ եր, ժայհարում էր փող վերցնելու արհասալոր երեւոյթի դեմ: Ասում էր՝ դու մտաբանել եմ բժշկի ժայհար, իր այս բնույթի լուսավորչական էլ զանգվածի չէր աս դեկավարների ու կոլեկտիվների համար: Նաև համայն էին հիվանդանոցից հիվանդանոց տեղափոխում (Մարգարյանի հիվ., 2-րդ ծննդաբան, Մայաթա): Երբ երբայր հայտնեց գինեկոլոգ դասալու մատուցության մասին, հայրս խորհուրդ չսվեց՝ «Ախալոր ծանր մասնագիտություն է: Ամբողջ կյանքը ժայհար երկու հոգու համար միաժամանակ լուսաստիանակություն կրես»: Նա աս վստահավոր էր համարում եւ չէր ընդունում կենսաբան հասունը, վիրահատությունը համարում էր ազդեցիկ հիվանդի դեմ: Երբ ցր բնական ձեւն է, ասում էր»:

Շնորհի, նոր մարդու հայտնվելու, դա խորհրդի ընկալումը դուրս է գուս ֆիզիոլոգիական երեւոյթի սահմաններից: Դա բարդ, հոգեբանական վիճակ է, երբեքն միտքի զգացողությունը ուղեկցվելով: Մի արդյուն, որ կարող է ունենալ միջինայն ծննդաբերող կինը՝ ֆիզիկական, երկունի գալեթին անմիջապես հաջորդող զարմանալի հանգստության մեջ ծնվող մայրացունի խայսանի առաջին անտալոր երջանկությամբ: Ու բժիշկ-նկիւն մասնագետը դժվար թե անհաղոց չլինի այս հոգեբանություն-զգացումին, նա ամենանոր, ինքն իրանգներին: Ը՞ք որ նա ձեռն է անմիջապես եւ առաջինը ռուսալիում այդ խայսանը, այդ ծնունդը: Այդտիսի բժիշկ էր Լեւոն Մարգարյանը, որ հիվանդը ֆիզիոլոգիական եւ հոգեբանական այդ բարդ անըողություն մեջ էր տեսնում, ինքն, մոտեմում: Այդտիսի անհի-հանի ծնունդ է ընդունել

բժիշկը, ականասեղ երկու նրանց կյանի առաջին տրոփին, որան ընտանիքներ են երջանկացել եւ անհիս է նա դժվարին վիճակներում հայտնվել իր ձեռքերին հանձնված մարդկանց ճակատագրերի համար եւ որան կյանքի փրկել: 1988-ից, սակայն ի հայտ եկան դարձնական հիվանդության նշանները դժվարացրին աշխատանքները, նա հիսնամյա բժշկական գործունեությունը դադարեցվեց 1993-ին: Լեւոն Մարգարյանի կյանն ընդհատվեց այս օրի՝ մայիսի 2-ին, 85 տարեկանում:

Պարթեւը դժվարանում էր փաստը, գրավոր տեղեկություններ տրամադրել: «Նոր է մտադեղ հայրս, դժվարանում եմ մոտեմալ գրասեղանին: Իմը չէր սիրում, որ մեկն ու մեկը իր թղթերին, աշխատանքներին ձեռք տա...»:

Գիտնականի ժայր աշխատասեղյակ, մերկ ժայտերին՝ հարուստ գրադարան, մի կողմում մասնագիտական, մյուս կողմում՝ առկեսաբանական, գեղարվեստական գրականություն: Գրանց գրասեղան, ժայր կախալորում, նախապես արքեր հուսանվեցրել: Կինը՝ Լիլյա Մարգարյանը գրադարանից հանում է մի գիր, մեկնում ինձ՝ «Խաչկար»՝ տպագրված Գյուլբենկյան հիմնադրության հովանավորությամբ («Երբուն»՝ հոսս.), Վազգեն Ա կաթողիկոսի մակագրությամբ՝ իրեն: Տիկին Լիլյան 20 տարի եղել է Վեհախառ հայրապետի ակնարկով, աս հիշողություններ ունի:

Երեւանում դժվար թե գտնվի մեկը, որին Մարգարյանի հիվանդանոցի անունը ասու, ու ինքն չիմանա՝ Մասեոցի 22 հասցեի, Չարեցի տուն-բանգառանի դիմացի եռահարկ փառ կառույցի տեղը: Բայց նրանցից աս կերթ թերես գիտեն, ու կենտրոնը ժայտնադառնալի կրում հիմնադրի՝ Պարթեւ Մարգարյանի անունը: Գայասանի անկախությունից հետո հարազատները բազմիցս դիմել են ժայտնա մարմիններին՝ հիվանդանոցը անվանակոչելու խնդրանքով. ստացել են նախարարության համաձայնությունը: Գրանցումը, սակայն, ինչ-ինչ ժայտնաբերվել առկախվել է: Բայց երեւանցիների հիշողությունում կենտրոնը իրեն Մարգարյանի հիվանդանոց է սերնդեցրել փոխանցվում: Ըստ երբայր ժայտնաբանական անվանակոչումներից գալ կա նաև ժողովրդականը: Մասեոցի ուրդայի մոր եւ մանկան մանկաբարձության եւ զինվորական կենտրոնը երեւանցիների հիշողության մեջ կմնա որդես Մարգարյանի հիվանդանոց, ինչպես Մեղեքյան ինստիտուտը: Մալալազոյն գնահատական է, որ կարող է սալ իր արժանավոր գալակներին ժողովուրդը:

ՄԵԼԻՑԻ ՄԻՐՈՒՄՆԵՐԸ
Գ. Գ. 1930-ականներին դեմահամալսարանի բժշկական ֆակուլտետի մանկաբարձության եւ զինվորական անբիոնի կից, Չայկովսկի բարեգործական ընդհանուր միության միջոցներով Ալեկսանդր Թամանյանի ղեկավարությամբ կառուցված բնությունը կոչվել է «Կարմիր Գալոբան կենտրոն», մայրանոցով եւ մանկաբարձների դպրոցով: Սակայն 37-ի ժայտնության սեւ ավերիչներն ու հիշողություն մալոդները վերացրին ինչպես ԳՐԸՄ-ի աս կառույցների, Գաե այս կենտրոնի անվանումը: Նրանց այլից «կիրոց» միայն Արթուրյան փողոցի «Մարի Նուր» ակադեմիանը:

Ենթ ճանադարհի եւ խաղահրադարակի հազվին

Սոս մեկ օրի է, ինչ Արարիկ համայնի Կոմիտասի փողոցի 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 9/1, 9/2 եւ հարակից ենեւրի բնակչությունը ժայհարում է դեռի բալերը մեծող գլխավոր ճանադարհի վրա բարձրահարկ ենեւ կառուցվելու դեմ: Այդ արածեում արող թյուր բնակիչները դիմել են հաղադալեթին եւ նորընթիւ նախագահ Սեւր Մարգարյանի ենեւրի կառուցման դեմ բողոքով, 2008 թվականի մայիսի 29-ին՝ նախագահին ուղղված դիմումից ուղի մեկ անիս անց, երբ թյուրը հանդուկված էին, որ իրենց դիմումին նախագահը ընթացի է սվել, կառուցադառուները վերադարձան, իրենց հետ թերելով նախկանների մի մեծ շախտում: Ըստ հաշվառի աղբյուրների, կառուցվող ենեւրի տեղ ոմ «գմփոր» մեծահասուս է, որ սեվիականաեւորել է ասածը եւ ոմի համադասալան թուլեվություն, որը մեզ ենեւրի վերջուկցեց, մեր գրուցակից նախկանը մեկնարանեց այստես. «Ես հոբարն չեմ սե»՝ ոմեմ մեկ թուրք ցույց ասմ»: Տարածի բնակիչները դեմ են կառուցադասմանը, բայց անի որ

մեմ արդում ենեւր Գայասանի Գանադեությունում, որտեղ մարդու իրավունքները համաթե են ուսահարվում, նրանց ժայհարն ամենայն հավանականությամբ անօգուս կլինի: Ուսիկանները վիճում են բնակիչների հետ, սպառնալով, որ անկարգությունների դեղում կմերթալայեն նրանց, եւ ոմդում են, որ իրենք՝ ընդամենը հրամանակասարներ են», անեմար չէին ցանկանա դեմ դուրս գալ ժողովուրդին, ոչ էլ իրենց բալեթում ենեւրը մնանաթող իրավունքով: Ուսիկանները 17-ամյա բնակիչներից մեկի մեմից վերցրեցին մի փաստաթուրք, որը բնակիչների բողոքի ժայտասխան է, ստացված հաղադալեթասանին 20.05.2008 թ.: Այնտեղ նեված է, որ մինչեւ հողադասարանի կից ակոնանակներ չհանդեվեն, կառուցադասողը, որը ասածը գնել է (անեւար գույի սեվիականության իրավունքի գրանցման վալալան 26.10.2007 թ., հ2241633), իրավունք չունի կառուցադասում իրականացնելու: Բայց նույնիսկ այդ ժայտասխան փաստաթուրքում չկար նեված, որ են-

Բնակիչները մեկ թուլալեթ իր երեխաներին խաղալ կառուցվելի

խաղահրադարակ դարձնելով Գանադեության հրադարակը: Ավելի փոր երեխաները նսել էին կիմեի արածեում եւ հազվի չառնելով ոչ ոմի, րդակում էին՝ հեռացել մեր բալեցից: Փաստերն մեծահասակները բացահայտ ուսահարում էին երեխաների իրավունքները հուսիսի 1-ի նախարարին: Մեծահասակ բնակիչներն էլ միակարեթի են, որ այդ արածեում չղեկեմ ենեւր կառուցել, ոմակեսե այն Ներջացում է մեմնաների ճանադարհը, փորացում է երեխաների խաղալու արածեց եւ անեակարտող առանցանի են դարձում ցատոգունության եւ հրեց մեմնաների ճանադարհը: Այս ամենից բացի, բնակիչները մայրադայնանում են, որ իրենց իրավունքներն ու կարեից ոչ ոմ հազվի չի արում: Պակաս եական չէ նրանց համար, որ եթե չարադասիկ ենեւր կառուցվի, իրենք ամենաիցը 2 օրի ժեմադարական փոռի ոմիսի ենեւր եւ արդում լսեմ: ՄԵԼԻՑԻ ՄԻՐՈՒՄՆԵՐԸ
 «Մանկադասանեկես Ազգի թղթակից

Ա ՆՈՒՐ

Գրի «Կովկասյան Ալվերի կոնական ճարտարապետական վանքը» գլխում համարյա բոլոր էրիտրոնական հուշարձանները, եկեղեցիները և ձակարկային կորոզները վնասվածքներ են կրելու զորքերի արշավանքներից: Մյուս հաջորդող զորքերը հասկացված են Արցախին և Երևանը սարսափեցրին, ուր առկա են արքայական լուսանկարներ և հուշարձանների փոխարինող ստանդարտներ, որոնցից 45 տոկոսը մեկ հաղթի «Շուշի» են վերաբերում: Պատկերներին հաջորդում են այդպիսիներ, ուր նշված են հուշարձանների կամ շենքերի անունը, գտնվելու վայրը, կորուցածները և այսուհա իրավիճակը: Այդպիսիներում նշված հուշարձանների ու շենքերի ցանկը են հետևյալները.

- Ամրոցներ և առաստակներ
- Եկեղեցիներ և վանքեր
- Նախախառնական սաճարներ
- Սզվիթներ
- Զարկանտաուներ
- Հին և նոր գերեզմանոցներ
- Կամուրջներ, աղբյուրներ
- Հնագիտական բանգարաններ և իեր
- Բնակելի շենքեր
- Դպրոցներ և բաժանի սրահներ
- Գաղարաններ
- Համայնական ակումբներ
- Սեակոյթի սենյակ
- Այլ շենքեր

Օրվանների ընդհանուր թիվը հասնում է 1891-ի, որոնց մեջ է վերաբերում ողջ տեսակազին:

Մասնից 1421-ը որակված են որոշ «ալվերի» հայերի ձեռնով, իսկ մնացորդի վիճակը «անհայտ» է: Ցուցակի մասնակցի ուսումնասիրությունից դարձվում է, որ այսպես կոչված «ալվերի» օրվաններից 1189-ը բնակելի շենք, գաղարան, ակումբ և ձակարկի տուն են, որոնցից միմյանց մի հանրա ունեն անուն կամ կորուցածներ:

Մնացյալների վերաբերյալ որևէ տեղեկություն, անուն կամ դասակարգություն չունի: Գրի բոլոր գրվածքները ուսումնասիրելուց հետո ընթերցողը գալիս է հետևյալ եզրակացությանը.

1. Շուշիի օրվան
Այսպես կոչված «ալվերի» 167 հուշարձաններ տեսակարան են բնակելի շենք, ալվերի, գաղարան և ձակարկի տուն տեսակին, որոնցից միայն 67-ի համար կա որևէ դարձվածքային տվյալներ: Այս տվյալներից 13-ը, աղյուսակի մեջ թիվ 134, 187, 191, 231, 256-ը, մի հանրա ունեն են սալիս, որ այս օրվանները՝ հավասարալ ալվերի տիտակին, իրականում կանգուն են:

2. Զարկանտաուի օրվան
Գանձասարը նշված է «անհայտ» վիճակում, մինչդեռ նրանց վանքն այսօր հոգեւոր կառուցված է, ուր աշխարհագրորդ չէր կարող վիճակը լինել Արցախի իշխանությունների աչքից:

Այս օրվանում ցուցակագրված 44 հուշարձաններից ու տեսանկարային կորոզներից միմյանց յոթն են նշված որոշ «ալվերի» վանք, իսկ մնացորդի վիճակը «անհայտ» է: Ցուցակագրված 196 բնակելի շենքերից, ալվերիներից, գաղարաններից և ձակարկի սենյակի միմյանց մեկն է նշված «անհայտ», մյուս բոլորն «ալվերի» են: Զնայած ըստ ցուցակի առկա է 195 ալվերի շենքերից, բայց դրանցից միմյանց չորսի համար կա տեղանի արքայական լուսանկար (ցուցակի թիվ 150, 151, 266 և 299-ը թվանշանները), նշվում, որ 299-ը «անհայտ» վիճակում է, մինչդեռ թիվ 299 տվյալներում եղած շենքերը կանգուն են:

3. Բերդի օրվան (Լաչին)
Այստեղ ցուցակագրված են 137 սաճար, եկեղեցի, գերեզման, աղբյուր և հնագիտական իր, որոնցից միմյանց 10-ը նշված են որոշ «ալվերի» վանք, իսկ մնացած 126-ի վիճակը «անհայտ» է: Ցուցակագրված 196 բնակելի շենքերից, ալվերիներից, գաղարաններից և ձակարկի սենյակի միմյանց մեկն է նշված «անհայտ», մյուս բոլորն «ալվերի» են: Զնայած ըստ ցուցակի առկա է 195 ալվերի շենքերից, բայց դրանցից միմյանց չորսի համար կա տեղանի արքայական լուսանկար (ցուցակի թիվ 150, 151, 266 և 299-ը թվանշանները), նշվում, որ 299-ը «անհայտ» վիճակում է, մինչդեռ թիվ 299 տվյալներում եղած շենքերը կանգուն են:

Ինչպես կարելի է գուշակել, մյուս ճառը օրվանների արդյունավետ արժեքները են նշում ողով: Բազմաթիվ է իրեն, որ արդյունավետում նշված 615 բնակելի շենքերից, ալվերիներից, գաղարաններից և ձակարկի սենյակից ոչ մեկի անունը կամ նրանց մասին որևէ տեղեկություն չի հիշատակվում, և միմյանց 25-ն են, որ ունեն իրից տեղանի արքայական լուսանկար, մյուս 590-ի ձակարկային թղթված է հեղինակի հայեցողությանը, որ դրան նշվել է որոշ «ալվերի»: Կանոնների մեկ մասը Ե-

ված է «ալվերի», որով հավանաբար դասակարգված զորքերն են:

Նախաճորդ քանակի համար սովորական երեսույթ է բեռնառու առաջխաղացումը դանդաղեցնելու նպատակով դասակարգված և փոխելով ընդամենը հանձնելով կամուրջները: Նախաճորդ արքայական քանակը մեծ հավանականությամբ դասակարգվել է հայերին լվելով կամուրջները, որով այժմ գործածվում են որոշ «փաստ», հաստատելու հայերի վերաբերմունքը հանդուրձակարկային կորոզները: Առկա են Հայաստանի տարածված ժամանակին գոյություն ունեցող մի հանրա մզկիթների և դասակարգված անունները, անհետնված այն դասա-

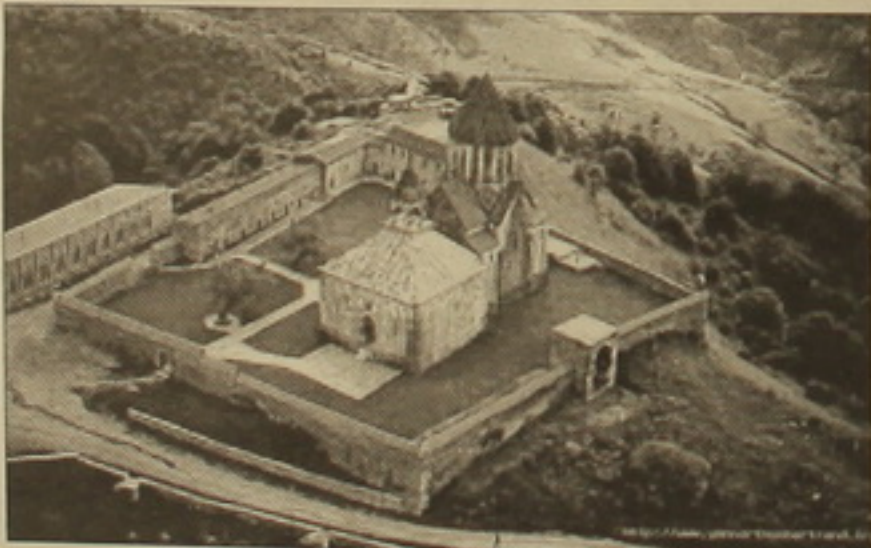
Ջարսկ 4-ը, 1847 թվականի տեսակարան հարսեղ է, ուր վրա գծված են Հայաստանի այսօրվա սահմանները: Զարսկի նպատակն է ցուցադրել տեղանունների փոփոխությունները: Բայց չէ՛ որ խորհրդային ժամանակներում էր, որ խՍՀՄ-ի համարյա բոլոր տեղանուններն արդեն փոխվել ու դարձել էին նոր՝ կոմունիստական անուններ:

Զարսկ 5-ը ներկա Հայաստանի հարսեղ է: Ի վերջո գրողի հետևյալն է զարմացում: Խորհրդային իշխանության օրմ Արցախի ու Արցախի սարսափում գեներալ հազարավոր էրիտրոնական հուշարձաններ ու եկեղեցիներ հաճախ ոչնչացվում, իսկ լավագույն դեպքում ա-

Գարիվանի մզկիթը գրմա

Արքեճանական ձեռագրով

Գանձասարի վանքը՝ տվյալներով գրմա, նախան 1993 թվականը

զան, որ քե՛ Հայաստանում, և քե՛ Արցախում խորհրդային երկրի համայնակարգի անխիտ դասակարգված ու ոչնչացվել են եկեղեցիների ու մզկիթների մեծ մասը:

Գրի վերջին գլխում տեղադրված է աշխարհագրական ինքն հարսեղ:

1. Զարսկ 1-ը 1823 թվականի տեսակարան հարսեղ է, ուր տվյալներով են Կասասան ու Հայաստանը բաժանված գտնված Ռուսաստանի և Պարսկաստանի միջև: Ներկա Արցախի Հանրապետության սարսափում ցուցադրված են Մուղանի, Ղարաբաղի, Ելիզավետպոլի, Շախի, Շիրվանի և այլ օրվանները: Ինչպես 1918 թվականից առաջ դասակարգված բոլոր հարսեղները, Արցախը տեղադրված է Արափի հարավում, որոշում Պարսկաստանի մի հանրա, հաստատելով հողվածի սկզբի մեր դիտողությունը:

2. Զարսկ 2-ը 1834 թվականի մեկ ուրիշ տեսակարան փաստաթուղթ է, ուր վրա նշված են ցարական «օրվաններից» (օրվան) Հայաստանը և Ռուսերը:

3. Զարսկ 3-ը ցուցադրում է 1921-ից մինչև 1958 թվականներին ստիտովից Հայաստանը ցուցադրած հայերի թիվը: Գրմում Հայաստանի և Արցախի օրվան ներգրաններին թվականը նշված է 19-րդ դարի սկզբներին, մինչդեռ այսօր ցուցադրված է 20-րդ դարի առաջին կեսին կասարկած:

Ուսուցողական էին մասնավոր: Այս արժեքներն աշխարհի համար աննկատելի էին, հանրա որ կասարկում էին փակ սահմաններից ներս, առանց վրա: Միակ վարչապետությունը, որը կասարկված աշխարհի ալվերի տեղան, Նախաճորդի ինքնաշար համարյաբանության մեջ գեներալ ղարաբաղի հայկական միջնադարյան գերեզմանասան միտումնալոր ոչնչացում էր: Միջին դարերից սկսած այստեղ կանգնեցվել էին աստիակ հազարից ալվերի խաչարձեր՝ հանդակված հայկական գոյություններով: 1999-ի նոյեմբերին սահմանակից Իրանից նկատվեց մինչ այդ կանգուն խաչարձերի սաղարկում աշխարհում և կարճ ժամանակ անց հսկայական գերեզմանոցում կանգուն խաչար չմնաց:

Ալվերիան երկրորդ փուլը 2005 թվականի դեկտեմբերին էր, երբ Արցախի բնակչությունը մեծ մասնակցությամբ ցուցադրեց իր խաչարձերը և կարողանալ լրջեցին Առաջ գեներ, նրանց տեղան կասարկելով զինվորական զորք: Այս բոլորը կասարկեց ամբողջ աշխարհի ալվերի աչքից:

Ինչպես հարցը կանգնելու է թե՛ք, ըստ Արցախի իշխանությունների, այս խաչարձերը արդեն նախնական-արքեճանական մակարկային են դասակարգում, ինչու նրանց հետադարձ, ներկա արքեճանցիները, դասակարգելու փոխարեն՝ ոչնչացնում են իրենց մակարկային ավանդությունը:

Նույն հարցը թե՛ք է սալ Նախաճորդի և Արցախի Հանրապետության սարսափում բազմաթիվ վավերագրված եկեղեցիների ու էրիտրոնական հուշարձանների մասին, որով դառնե ցարական կանգուն էին, բայց այսօր սարսափում հուշարձաններն անգամ չկան: Եթե, ըստ ներկա գրի, տանի դասակարգում էին արքեճանական մակարկային, որով արքեճանցիների նախախաչարձեր էին, ապա ինչու՞ դասակարգելու փոխարեն հանդուրձակարկային ձակարկում և հուշարձանները: Արդյո՞ մարդ իր անցյալի մակարկային կրկնացնի:

Վերադառնալ, գրի ներքին լավագույն խաչարկի (CD-ROM) վերաբերյալ արդյունավետ է: Ամեն մեկ օրվանի համար հասկացված է մի տեղական հարսեղ, ուր նշված են հուշարձանները և այլն: Ամեն հուշարձան ունի առաջին մեկ էջ, ուր թե՛ք է լինեն նրա տվյալները, տեղը, կորուցածները և ներկա վիճակը: Առաջին մասը վերաբերում է Շուշի հարախի ու համանուն օրվանին, որտեղ են օրվանների 45 առ հարյուրը, բայց այստեղ բնակելի շենքերի, ակումբների, գաղարանների և ձակարկի սենյակի սկզբից միայն մեկ մասը կա և մեծ մասի սկզբը ներս ու լուսանկարներին հասկացված տեղերը դասարկ են: Իսկ երբ անցնում ես մյուս օրվանների արդյունավետներին, ապա այս տեսակարան մեջ համարյա ոչ մի սկզբի գոյություն չունի, և տեղեկության ու լուսանկարներին հասկացված տեղերը ամբողջովին դասարկ են:

Ներքին անոսակ տեսադրվակը (DVD) կրկնությունն է նույն սխալ տեղեկությունների ու ստերի, որով առկա են գրի տեսիլ մեջ: Այստեղ կարելի է տեսնել խորհրդային օրերից հարախի ու գյուղերի ուր կարելի է դասակարգել սկզբից մեկը հայերի վրա դեղու կեղծիներ՝ շենքերով, որ Հայաստան իր հողային սարսափը ինչ մեծ մեծացրել և մեծացնում է Արցախի հասկային: Զարմանալի մի հերյուրանմ, հանրա որ 1922 թվականին էր, ուր Լենինը ու այլ համայնակարգի Կարսը, Արախունը, Իզիլին ու Անարսներ նախաճորդի միտումնալոր, ապա Արցախի ու Նախաճորդի բաժանեցին Արցախին, իսկ 1931 թվականին Զանգեզուրից ուր հասկանում ուղեկրով՝ նույնպես նախաճորդի Արցախին, Արցախի ու Բերձուն անցատելով Հայաստանից:

Անա Արցախում ղեկավար մակարկային կասարկված ու հուշարձաններ մի գիր, ուր ըստ նպատակը իրականությունը իրար կեն ու խեղափոխել է:

Ապրիլ, 2008, Լեռնոյն

Օստորագրություններ

1. Պոֆ. Էնայսթրոյաի Ռեզա, Մրան վա Ալվերիան: Չեղուն նախ Ալվերիան բար Արախունի ճարտար: (Մրանը Ալվերիան և Արցախը): Ինչպես Արցախը անկանոնը տվեց Արախուն, էրթելապ «Միտակ վա էրթեթաղի (Քաղաքական և Տեսական)» դարձարթեր, Թեհրան, 2002, հատր 181-182, էջ 4-25.
2. Միլադ Դուրանիսյան, Armenia on the road to independence, 1918, Հայաստանի Կալիֆորնիայի համալսարանի հասարակագիտություն, ԱՄՆ, 1967, էջ 189.
3. Կիրի Թումանյան, Studies in Christian Caucasian History, Տորթաուն համալսարանի հասարակագիտություն, ԱՄՆ, 1963, էջ 216-71.
4. Իրի խորագրի, Կուսա Ալ-Մամսի, Արցախը ու Արախունը իր նախնային, Արցախի ազգային գիտությունների ակադեմիա, Բախ 1986, էջ 290, հարսեղ 10, տեսնել լավով:
5. Կալիֆ Վալիֆորմիյի Բարթոլո, Բաճառա ու ստորա Կաճառա և Բոստոնում Էճրոն, Թեհրան, 1963, հատր 703.
6. Արցախի Զարսեղ, Թալի ու հարսեղի. Դո լալից ազ զարսեղ բարսեղ Ալվերիան, (Թալից և հարսեղի) երկու հնագույն արքեճանական բարսեղեր, Վանզիլու, Թալիլի, 1954, դասակարգում:
7. Դոկտր Մալի Օրալիի համակարգ, Լոնդոնի Արցախի և Ալվերիան Ինստիտուտ, CAIS:
8. Արախուն, Geography, Լոնդոնում Գոդարան, Զեմլից, 1928, գիր 11, գլուխ 1.5-6 և 4.1-2.
9. Յոհանն Ելիսեբեթեր, Bondage and Travels 1396 to 1427, Հալեպի Արախուն, Լոնդոն, 1879, գլուխ 62-64:
10. Դոկտր Էլի, My Life and Adventures, Լոնդոն, 1792, գլուխ 17-ից 26:
11. Միլադ Զանալ Մալիկեթի Դարսաղի, Թալիի Դարսաղի (Դարսաղի տվյալներով), Պատկերագր, Արցախի դասակարգումը միայն գոդարան, Զեմլից Բ-712/11603, էջ 4:
12. Արախուն, էջ 6:
13. Կոլոն, Վալ Արախուն, Երևանի տեսական համալսարան, Երևան, 1981, էջ 288-9:

Նյութը ամբողջությամբ կարելի է կարդալ հեղինակի կայքում՝ հայերեն և անգլերեն:

Կրթական

ՀԲԸՄ-ն իր գոյության ընթացում, ինչո՞ւն ՄԿԳ-ի լուսավորում այդ սկզբունքը չի լուսավորում: Մեկի պարզությունը, ամբողջությունը, կոուլդարկությունը, գլխացավանից ազատվելը չէ՞ լուսավորումը: Արդյո՞ւն Միության մյուս ուսումնական հաստատություններին էլ է նույն «բախտը» ստանալով՝ նույն ցածր-բարձրությունը:

Փաստարկ 2. ՄԿԳ-ի ուսուցման մակարդակը չի համապատասխանում աշխարհի ժամանակակից կրթության մասնագետներին: Եթե անգամ համաձայնեմք այս տեսակետին, կուզենայինք հարցնել՝ ինչո՞ւ այդ ուղղությամբ չեմ աշխատել, ինչո՞ւ չեմ փոխել ուսումնական ծրագրերը, ինչո՞ւ չեմ համապատասխանեցրել միջազգային չափանիշներին: Ի վերջո, կրթահամալիրի քննարկ կարող էի հիմնովին փոխել, ձեռնարկ ու՞ն էր քննարկ: Տեղը դու՞ն էի:

Փաստարկ 3. Ծախսատար է եւ ֆինանսադրամա իրեն չի արդարացնում: 79 տարի անց եղավ սա: Եթե այս փաստարկը համապատասխանում է իրականությանը, ապա թույլ կտանք եզրակացնել, որ Միության վարչությունը թիզոն-վարչարարների (մեմբերներ) լուրջ կարի ունի: Այդ դեպքում ճիշտ չէ՞ր ՄԿԳ-ի կառավարումը հանձնել նրան, ով կարող էր կրթական թիզոն իրականացնել:

Փաստարկ 4. Ճիշտ է, ՄԿԳ-ն փակում են, բայց փոխարենը նոր Մեկության են բացում երեսնամյա, ուր ուսանելու կզան սփյուռման մասնակիցներն ու արդիվները: Առաջին հայացքից օտա սիրում է, հայրենասիրական: Բայց, նախ, Կարապետ արդան վարժարանը հիմնել է Կիրոսում եւ ոչ՝ Երևանում: Երկրորդ, ովքեր են դասա-

Բարեխաղերի՝ Գրիգոր Եւ Կարապետ արդա Մեկությանների դամբարանի առաջ, ուր ամեն ասպիտակ մեկուկես անգամ իրենց արդրքն էին ատում...

ներից եւ ուսուցիչներից): Տրամաբանական էր ենթադրել, որ եթե մի հայ մի բան է վաճառում, ապա, նախ, այն կարող է գնել մեկ ուրիշ հայ: Վերստին նշել եմ, որ գիտատեղիներ կա ինչ որոշակի մասնաբաժնի հայ ձեռնարկատերեր, որոնք միջուցը նախ այդ նպատակով էին ժամանել եւ որոնց էլ սկսեցի հարցազրույց անել: Խոսելով վերաբերում էր լուրջ գործարի, այդ իսկ մասնատու ընթացումով

ունց թիզոնը բարձրակարգ կարծիքի խիստ կարի ունի: Նրանցից մեկն արդեն հիմնել է միջազգային թիզոն-դպրոց, մյուս երկուսը որոնումների մեջ են: Ահա այս մարդիկ կարող էին ձեռն բերել ՄԿԳ-ն, լուսավորել Մեկությանների անունը, լուսավորել արեւմտահայերենի, հայագիտական այլ առարկաների դասավանդումը, բայց եւ կոլեկտիվին իրենց անհրաժեշտ-մասնագետներ:

Կիրոսի Մեկության կրթական հաստատության փակումից հետո

վանդելու, ովքեր են աղաչակցելու միջազգային մասնագետ մակարդակ, մի՞թե ոչ հայաստանյան բուհերի այն նույն դասախոսները, ովքեր եթե կառավարվեցին, կրկնուսուցմանը չգրադրվեց, համապատասխանաբար փոխարինվեցին սեփական սովորական վարժարանից երեւ անգամ մակարդակով: Հայաստանում այսօր կան հազարավոր դպրոցներ, 23 դասարան եւ 64 մասնավոր բուհեր, նոր «Մեկության» ինչո՞ւ է արգելվելու: Եվ, երրորդ, ի՞նչ է լինելու Մեկությանների ամբողջության հետ, Գրիգոր արդան մի անգամ վերաբարձել է, հիմա էլ երթարներ մասունքներ միտի հողին վերահանձնվեց երեսնամյա, է, այդ մարդիկ իրենց ազգային բարեարության ձեռքից իր կրակը չեն ընկել...

Այս ամենը տեսնելի, մակերեսին երեսուցող հարցեր են, այնինչ իրականում կան խորհային լուրջ խնդիրներ: Դրանցից մեկն այն է, որ կրթահամալիրը վերանվել է առուծախի առարկայի՝ ՀԲԸՄ դեկլարությունը ստանալով, շինությունները հանել է վաճառի (քա ի՞նչ միտի աներ, հարցողությամբ արդեն ձեռքազատվել է «արժանական գույքի»՝ սա-

նի ընկալում քուրի մեծումներ՝ օտափել այդ թեման: Ի վերջո, նրանցից մեկը տեղի էր անում: Եւ ասաց՝ բանկարել են, ու նեց կոնկրետ թիզ: Դա չեմ հրապարակի, որովհետեւ իսկությունն ստուգել հնարավոր չէ: Ասեմ միայն, որ սկզբնապես հայտարարվել է մեկ գումար, հետո ճիշտ այդպես ավելացվել է, ապա՝ ավելացվել են ճիշտ այդպես: Խոսող թիզներում դա ընդունված ժողովրդական է. երբ ուզում են իմանալ ունեցածի կամ թեկուզ սեփական ընկերության իրական, օտարական արժեքը՝ հայտարարում են դրա վաճառի մասին, եւ սկսվում է յուրաքանչեք ցրտի անուրջ: Նույնը կատարվում է ՄԿԳ-ի հարցում: Բայց կա մի «փոփոխ» խնդիր՝ «Մեկության» ոչ թե խաղատան է, լուսավորական կամ օտարում, այլ՝ վարժարան, հետաքրքիր եւ՝ բարոյական արժեք:

Եթե ՀԲԸՄ դեկլարությունը գանկանում է վաճառել ազգային բարեարների սկիզբնությունը, բայց եւ քաղ կամ ունի, որ այն մնա կրթադաշտ, թող զինը ցարունակ չբանկարել, ընդհանրապես՝ նվազեցնել, իսկ եւ կզգնեմ գնորդ գտնել. զիսեմ մտակարանակ երեւ խոսողական իսկ ձեռնարկատերի, ո-

Նախկին մեկությաններից եւ ՀՀ զստությունների հետախոսի տնօրեն Ալուա Մեկության (ձախից երկրորդ):

Այն, որ ՄԿԳ-ն միտի մնա որոշ կրթադաշտ՝ այլընտրանք չունի, եւ ՀԲԸՄ դեկլարությունն այս հարցում ունի լրջագույն հակառակորդ՝ ի դեմս... Կիրոսի համառոտություն: Բարեգործականի վարչության որոշումից 8 օր անց, 2004-ի մարտի 24-ին, Կիրոսի խորհրդարանը միաձայն որոշում է կայացրում ընդդեմ ՄԿԳ-ի փակման, ապրիլի 2-ին ներքին գործերի նախարարության հաղափառության բաժնից կրթահամալիրի երկու մասնական շենքերը հայտարարում է «դասաճարարության կազմակերպության ժամանակակից», հարակից ոլորտակա՝ «կանաչ գոտի», իսկ 2007-ի մարտին նույն նախարարությունն արձակում է մի հրաման, որով արգելում է Մեկության կազմակերպության թեմային: Այսինքն՝ այնպիսի խոչընդոտներ է հարուցում, որոնք աղաղակ սեփականատերերը լուսավորության մեջ ինձ հայտնի չէ գեթ մեկ դեմք, երբ որեւիցե երկի տարածում գտնվող հայոց վարժարան լուսավորությանը հարցում նույնաման նախանձախնդրություն ցուցաբերեց լուսավորությունը: Կիրոսն, իրեն եվրոմիության անդամ-երկիր, ունի ստույգորոշ մասնավորություններ, որոնցից մեկն էլ ազգային փոփոխությունների

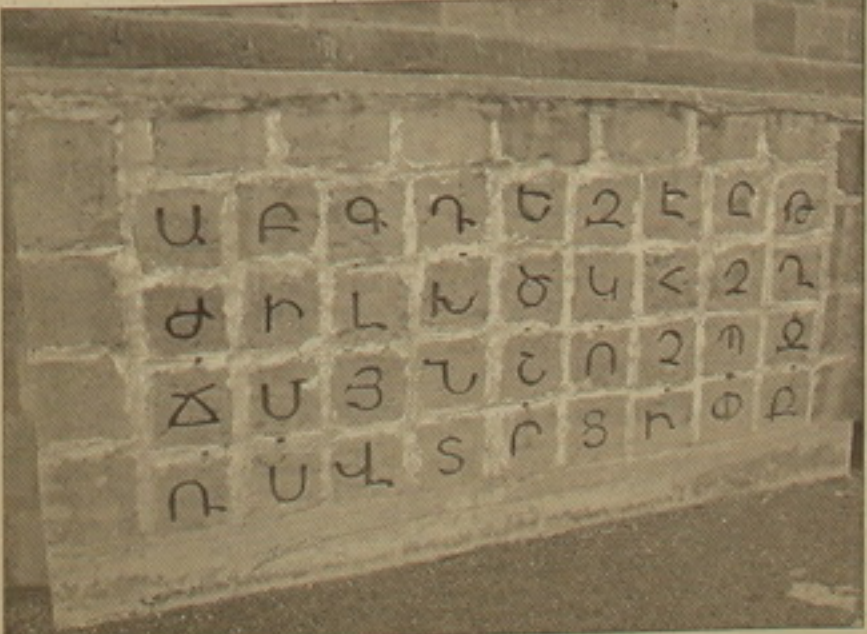
լեզվադաստիարակությանն ազգային է, իսկ լեզուն սովորեցնում են դպրոցում: Այնուամենայնիվ ՄԿԳ-ին ֆինանսադրամա մասնավոր եւ մասնատան են ազգային ոչ միայն Կիրոսը, այլեւ համալիրական կառույցն ինձ (եւ մի փաստարկ ընդդեմ կրթահամալիրի՝ ֆինանսադրամա վնասաբեր լինելու ժողովան):

Այստիպ, ստեղծվել է օպտիմալ զարգացմանը ասած՝ ցուցվածակալին, մասնատան իրավիճակ, եւ խնդիրն առկա է:

Ի՞նձ՝ մտավորականի համար, այս ամբողջ թեմային ասացին հերքին ունի ազգային, հաղափառ նախադրություն: Հայերս կրթում ենրկա են ավելի քան 1000 տարի, այնինչ կրթահամալիրի փակումը վար թե ու կհանգցնեի թե ունեցան, թե՛ արագադրի՝ համայնի վերացան, ի՞նչ խիղճ լուսավորում է ունենալ մնա հանցանքի թե ունեցու համար:

Երբ 1974-ին Թուրքիան օկուպացրեց Կիրոսի հյուսիսը՝ կրթու տարածի 38%-ը, եւ առայսօր այն վերանցեց անաղաղ, թուրքական ռազմումն առաջիններից մեկը ռոքախաղ Մեկության վարժարանը: Ի՞նչո՞ւ՝ զիսեր ինչ է անում: Ի՞նչ է, Թուրքիան մի լուսավորել է փառել, որից անդին լուսավորել է ինձի հայը: Փակելով կրթահամալիրը, որոշուցի սիրաճախեմք ազգային: Ի՞նչու՞ն կարելի է թուրքի ցրադաշտն ցուր լցնել (Դժբախտաբար, այսօր «ոռոգողներ» օտա կան, բայց ամեն ինչ չափ ու սահման ունի):

2008-ի մարտի վերջին Նիկոսիայի Լեռոս փողոցում ֆանդից բաժանարար մասը, եւ Կիրոսի երկու հասկանների միջեւ սահմանը բացվեց: Երբ մեկ ամիս մեկ մեկ հայտնվեցին փողոցի թուրքական մասում, թուրք սահմանադրանք անձնագրերը լուսավորեց, ուսումնասիրեց եւ ասաց՝ Հայաստանի եւ Ռեզոնի հաղափառների մուսն արգելվում է: Աստուս արագական վիրտուալ չէ, Ռեզոնի փոխարեն նեց աֆրիկյան մի կոտանուկոտ երկի անուն, եւ հալին էլ հասկանալի էր, որ դա լուսավորական մասնակալ էր, ինչին կարող Հայաստանին «սեւ ցուցակ» մեջ մեկնակ թողնել: Դա իսկական զավթեց էր, որովհետեւ չնայած Նիկոսիայի փողոցները հեղեղված էին զանազան ազգերի ներկայացուցիչներով, բայց գեթ մեկ սեւամորթ չեմ

ՄԿԳ-ի փակում: Լքված այրուքները Մաշտոցի

եղանակ: Դիմա ի՞նչ անեն, Թուրքիայի սպանից սկսեմ Կիրոսում վախենալ: Մի՞նչեւ երբ, որևէն զիցեն:

Ավարտելով այս ծանր ու ոչ հաճելի թեման, կուզենայի սխալ չիսակացվել, ինձ համար հավասարադրամա բանկ են թե՛ ՀԲԸՄ-ն, որի արածն ու արդիվը անգնահատելի է, եւ թե՛ ՄԿԳ-ն, որը ժամանակակից ցարունակ օտարության մեջ հայ է կրթել: Երկուսն էլ ազգային արժեքներ են: Բարեգործականի դեկլարությունը կրթահամալիրի հարցում սխալ է թույլ տվել, ինչի հետ համաձայն չեն մեկուկեսայինները: Ըստ իս, անխոհեմության արքեպոպոստոսից հետո սիրում է խոստիարակի վիճակ, որից հարկ է անցնում կատարել սրբափոխության դուրս: Ուստի երկու կողմին էլ կխոսքի գեթ մնալ հետագա առձանկաստանից, անաղաղակ արտադրություններից, ուստի փոխադարձ հանդուրժողականություն, բարիկամեցողություն, միաբանություն եւ նվ՝ գտնել վերաբացելու կրթահամալիր՝ ի օտա ազգի:

Անճուր, այնուամենայնիվ չեմ կարենալ, թե սույն հրապարակումն ի վիճակի է ինչ-որ էական ազդեցություն ունենալու, բայց եթե դույզն իսկ նպատակ թե՛ր՝ լուսավորության երջանիկ կլինեմ: ■

